

Digitaal buitengesloten

Toegang tot digitale leermiddelen voor leerlingen uit minimagezinnen in Den Haag

Auteur: Lotte ter Horst

Onderzoekers: Shilaf Sliman, Lotte ter Horst

Datum: 23 september 2026

Leergeld Den Haag

Inhoud

Samenvatting 3
Introductie 4
Politieke context 5
Regelingen Haagse Scholen 7
Gevolgen voor Leergeld gezinnen 8
Waar lopen scholen tegenaan? 9
Ontoereikende en ongelijke financiering 9
Bijkomende kosten 10
Een onzichtbaar probleem 11
De blinde vlek rondom devices 13
Kiezen tussen onderwijsbelangen 14
Drempels in communicatie 14
Conclusie en aanbevelingen 16
Bronnenlijst 20

Samenvatting

Leergeld Den Haag ondersteunt kinderen uit gezinnen met geldzorgen met spullen voor school, sport en cultuur. De afgelopen jaren kon Leergeld Den Haag niet altijd een device aanbieden aan middelbare scholieren, terwijl ouders hier wel met hulpvragen over bleven aankloppen. Dit was aanleiding om in het voorjaar van 2026 onderzoek te doen naar de toegang tot digitale leermiddelen op Haagse middelbare scholen. Daarbij staan de ervaringen van scholen en gezinnen met geldzorgen centraal.

Uit ruim dertig gesprekken met scholen en input vanuit een paar honderd ouders blijkt dat wetgeving en praktijk niet goed op elkaar aansluiten. Hoewel de bijdrage van ouders aan een device vrijwillig is, blijkt dit voor gezinnen niet altijd duidelijk. Tegelijkertijd ervaren scholen drempels om hierover proactief te communiceren en blijven geldzorgen door schaamte en stigma vaak buiten beeld. Scholen en gezinnen zoeken naar oplossingen, maar deze zijn vaak ontoereikend voor kansengelijk onderwijs. Denk aan een device dat alleen op school gebruikt mag worden, een huurcontract dat maandelijks zorgen oplevert, of onderwijs volgen zonder (goed werkend) device.

Dit heeft als gevolg dat leerlingen uit gezinnen met geldzorgen vaak niet onder dezelfde voorwaarden digitaal kunnen leren en participeren als hun klasgenoten. Dit onderzoeksrapport sluit af met zeven aanbevelingen gericht aan de Rijksoverheid, de gemeente Den Haag, scholen en schoolbesturen.

Shilaf Sliman en Lotte ter Horst, Projectleiders Onderwijs

Introductie

Leergeld Den Haag ondersteunt kinderen die opgroeien in gezinnen met geldzorgen.[1] Een hulpvraag die wekelijks terugkomt, is de aanschaf van een device voor kinderen die naar de middelbare school gaan. Voor veel gezinnen vormen de kosten hiervan een flinke drempel. Sinds de invoering van de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage in 2021 mogen scholen alleen nog een vrijwillige bijdrage vragen aan ouders voor diverse kostenposten, waaronder devices. Om die reden ontvangt Leergeld Den Haag hiervoor geen subsidie meer van de gemeente. In de praktijk blijven gezinnen echter bij Leergeld aankloppen wanneer zij de aanschaf van een device niet zelf kunnen betalen.

Voor 2026 stelde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) eenmalig middelen beschikbaar aan Leergeld Nederland. Hierdoor kon onder meer Leergeld Den Haag gezinnen opnieuw ondersteunen met devices. Deze financiering is echter tijdelijk en biedt geen oplossing voor de periode na 2026. Dat was de aanleiding voor Leergeld Den Haag om een onderzoek te starten naar de toegang tot digitale leermiddelen voor kinderen op Haagse middelbare scholen.

Leergeld Den Haag nam de Haagse situatie onder de loep en zocht antwoord op de volgende vragen: hoe functioneert het huidige systeem in de praktijk? Hoe noodzakelijk zijn devices voor Haagse scholieren? Welke oplossingen bieden scholen wanneer ouders de kosten niet kunnen dragen? En in hoeverre is de huidige verdeling van verantwoordelijkheden voor scholen uitvoerbaar en voor ouders toegankelijk? Leergeld Den Haag ging in gesprek met dertig voortgezet onderwijs scholen om dit inzichtelijk te maken. De gesprekken werden gevoerd met rectors, conrectors, zorgcoördinatoren, brugfunctionarissen en teamleiders.

In dit onderzoeksrapport presenteren wij onze bevindingen. We beginnen met een uiteenzetting van de politieke context, het huidige beleid rondom devices op de Haagse scholen, en de gevolgen voor Leergeld-gezinnen. Daarna duiken we in de resultaten die uit de analyse van de scholengesprekken naar voren kwamen. Hierbij is de terugkerende vraag: hoe sluit de huidige regelgeving aan op de praktijk voor scholen en gezinnen in Den Haag? In onze conclusie vatten we deze resultaten samen en stellen wij zeven aanbevelingen op gericht aan de Rijksoverheid, gemeente Den Haag, scholen en schoolbesturen om gelijke kansen voor kinderen te waarborgen.

Politieke context

In 2008 stemde een meerderheid van de Tweede Kamer voor de invoering van de Wet Gratis Schoolboeken. Daarmee verschoof de verantwoordelijkheid voor de kosten van schoolboeken en noodzakelijke lesmaterialen van ouders naar het Rijk.[2] Een belangrijke stap om kansengelijkheid binnen het onderwijs te vergroten. Sindsdien is het onderwijs sterk gedigitaliseerd. Op vrijwel alle middelbare scholen hebben leerlingen tegenwoordig een Chromebook of laptop nodig om lessen te volgen, opdrachten te maken en gebruik te maken van de digitale omgeving van school. De financiering van deze devices is echter niet op dezelfde manier geregeld als die van schoolboeken. In de praktijk wordt voor de aanschaf of huur ervan voornamelijk beroep gedaan op ouders. Deze kosten kunnen oplopen van €500 tot meer dan €1.000 afhankelijk van het type device waar een school om vraagt. Huur op afbetaling is op veel scholen ook mogelijk.[3] Voor gezinnen met weinig financiële ruimte kan zo'n extra uitgave moeilijk op te brengen zijn, zeker wanneer meerdere kinderen tegelijkertijd naar de middelbare school gaan. Daarmee roept de digitalisering van het onderwijs opnieuw de vraag op: wie is verantwoordelijk voor de kosten van middelen die leerlingen nodig hebben om onderwijs te kunnen volgen?

Tegelijkertijd is sinds 2021 de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage van kracht. Deze wet omvat onder andere regelgeving over ouderbijdragen voor devices. Als scholen bepalen dat leerlingen een eigen device nodig hebben voor school, moet de school een volwaardig alternatief verzorgen op het moment dat ouders de bijdrage niet kunnen of willen betalen.[4] Scholen mogen ouders dus wel vragen om kosten te maken voor een device, maar moeten daarbij ook aangeven dat dit om een vrijwillige bijdrage gaat en dat ouders kunnen aankloppen voor hulp. Tot 2025 zat de Chromebook voor middelbare scholieren in het Kindpakket als een van de verstrekkingen die Leergeld Den Haag aanbiedt. Daarmee fungeerde Leergeld Den Haag als vangnet voor kinderen van wie de ouders niet de financiële ruimte hebben voor de aanschaf van een device. Hiervoor ontvingen wij subsidie van gemeente Den Haag. Maar met de komst van de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage in 2021 kwam de eindverantwoordelijkheid voor de financiering van devices bij scholen te liggen. Daarmee stopte de subsidie vanuit de gemeente Den Haag aan Leergeld Den Haag. Toch bleven er hulpvragen komen van ouders voor devices. Zij uitten geldzorgen en angst dat hun kind niet goed mee kan komen in het onderwijs.

Deze spanning tussen wetgeving en praktijk speelt niet alleen in gemeente Den Haag. In de Tweede Kamer stellen politici al jaren de vraag: waarom wel gratis schoolboeken, maar geen gratis laptops? In 2020 diende Partij van de Dieren de ‘Motie over devices zoals laptops en tablets onder de wet gratis schoolboeken scharen’ in. De motie werd door alle partijen behalve SGP aangenomen. Toch heeft deze motie niet tot een wetswijziging geleid. Enerzijds omdat de laptop niet breed erkend wordt als lesmateriaal. Voormalig Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, Arie Slob, lichtte dit in 2020 toe in een van zijn antwoorden op Kamervragen. Slob: “Een laptop valt niet onder de definitie van lesmateriaal omdat het de drager is van informatie, zelf geen informatie is, en niet wordt voorgeschreven voor een specifiek leerjaar. Hierdoor valt een laptop of tablet niet onder het lesmateriaal dat scholen gratis aan ouders dienen te

verstrekken."[5] Ook in 2024 hield het ministerie vast aan dit onderscheid. Staatssecretaris Mariëlle Paul gaf aan dat devices niet onder de definitie van gratis leermiddelen binnen de Wet Gratis Schoolboeken vallen. Het opnemen ervan zou volgens het ministerie bovendien structureel circa €201 miljoen per jaar kosten voor het voortgezet onderwijs. Tegelijkertijd erkende zij dat devices op steeds meer scholen essentieel zijn om onderwijs te kunnen volgen.[6] Juist daar ontstaat een belangrijk spanningsveld: een device kan in de dagelijkse onderwijspraktijk noodzakelijk zijn, zonder dat het wettelijk als noodzakelijk lesmateriaal wordt aangemerkt. Ook de VO-raad heeft kritiek geuit op dit onderscheid. Voormalig voorzitter Paul Rossenmöller zei hierover in de Volkskrant: "Dat een laptop volgens het ministerie van Onderwijs alleen een informatiedrager is, is een 'kulargument', 'een definitie uit de vorige eeuw'".[7] De geschatte kosten van landelijke verstrekking zijn gestegen van €84 miljoen in eerdere berekeningen naar €201 miljoen in 2024, onder andere doordat in de nieuwe berekening ook beheerkosten zijn meegenomen.[8]

Ondanks dat uit de steun van de genoemde motie politieke wil blijkt, blijft daadwerkelijk structurele overheidsfinanciering tot dusver uit. Ondertussen wordt het politiek debat opnieuw gevoerd. De Tweede Kamer nam recent een motie van het lid Moorman aan waarin wordt gevraagd om goede voorbeelden van scholen die gratis devices verstrekken te onderzoeken, te bekijken of devices vanaf 2027 onder de Wet Gratis Schoolboeken kunnen vallen en scholen te stimuleren kosten op lesmateriaal te besparen.[9] Daarnaast ontving Leergeld Nederland van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap subsidie om in 2026 devices te verstrekken voor middelbare scholieren uit minimagezinnen. Binnen deze politieke context onderzocht Leergeld Den Haag welk beleid middelbare scholen in Den Haag hanteren rondom devices.

Regelingen Haagse Scholen

Leergeld Den Haag heeft contact gelegd met alle reguliere, openbare middelbare scholen in gemeente Den Haag. Een van de eerste vragen was: werken jullie met devices? Van de dertig bezochte scholen zijn er slechts vier waar een eigen device geen vereiste is. Bij drie daarvan blijkt uit gesprekken dat leerlingen in de praktijk soms alsnog een device nodig hebben, bijvoorbeeld voor huiswerk. Alleen de vierde school kiest bewust voor onderwijs met boeken en zo min mogelijk gebruik van devices. Daarmee zijn devices in de praktijk niet meer weg te denken uit het Haagse voortgezet onderwijs.

Scholen noemen hiervoor verschillende redenen. Zo kunnen digitale leermiddelen bijdragen aan onderwijs dat beter aansluit bij de behoeften van individuele leerlingen. Een school licht toe: “Digitale leermiddelen kunnen bijdragen aan meer passend onderwijs. De school werkt daarom met digitale methodes die per leerling kunnen worden ingezet en aangepast.” Ook benadrukken veel scholen dat leren werken op een device essentieel is voor de ontwikkeling van een kind. Digitale vaardigheden zijn nodig om op een veilige manier te kunnen participeren in een digitaliserende samenleving. Toegang tot een device is daarmee niet alleen een onderwijskwestie, maar ook een participatievraagstuk. Het belang van devices neemt verder toe doordat digitale geletterdheid een prominentere plaats gaat krijgen in het landelijke curriculum.[10] Een schooldirecteur vat de ontwikkelingen als volgt samen: “In onderwijs is een device noodzakelijk geworden. Elke methode vraagt erom, en onze maatschappij is dusdanig gedigitaliseerd dat je kinderen op een grote achterstand zou brengen als je het niet aanbiedt. In het nieuwe curriculum is digitale geletterdheid ook verplicht.”

Leerlingen hebben dus op bijna iedere school een device nodig om goed mee te kunnen komen. Maar wie draagt de kosten voor de aanschaf van deze devices? Uit informatie verkregen uit schoolgidsen, schoolwebsites en gesprekken met medewerkers blijkt dat zeven van de drieëndertig reguliere scholen(groepen) in Den Haag hun leerlingen van een device voorzien. Hierbij worden scholen die meerdere locaties hebben tot één scholengroep gerekend omdat zij hetzelfde beleid voeren. De overige scholen(groepen) vragen in eerste instantie aan ouders om het device aan te schaffen. Daarmee ontstaat een spanningsveld: waar een device op veel scholen steeds meer een voorwaarde wordt om goed mee te kunnen doen, terwijl de aanschaf daarvan in veel gevallen bij ouders ligt en daarmee afhankelijk is van hun financiële mogelijkheden. Voor veel gezinnen hoeft dat geen probleem te zijn, maar voor ouders met weinig financiële ruimte brengen de kosten, die al snel oplopen tot enkele honderden euro’s, veel zorgen met zich mee. Wat betekent dit voor hen?

Gevolgen voor Leergeld gezinnen

Devices worden dus breed ingezet in het voortgezet onderwijs in Den Haag. De meeste scholen vragen ouders om de kosten hiervoor te dragen. Maar voor minimagezinnen is de aanschaf van een device haast onbetaalbaar. Ook een huurcontract is een voor veel gezinnen geen financieel haalbare optie. Leergeld Den Haag hoort verhalen van ouders die geld hebben moeten lenen van familie, van kinderen die niet mee kunnen doen in de les, van rekeningen die zich opstapelen, en vooral van een heleboel schaamte en stress. Zowel bij ouders als bij kinderen.

Deze verhalen komen bij ons binnen via het loket, telefoon en mail. Waaronder het verhaal van deze ouder: "Hoewel wij thuis een pc hebben, is het voor ons als gezin van zeven erg lastig om deze te delen. Vaak is de computer door iemand anders in gebruik. Daarnaast wonen wij in een kleine woning, waardoor de computer in de woonkamer staat. Dit maakt het voor mijn zoon moeilijk om zich goed te concentreren tijdens het leren." Ook deze moeder deelde haar zorgen: "Momenteel huren wij voor mijn zoon een Chromebook, omdat wij niet de financiële ruimte hebben om er zelf een aan te schaffen. De maandelijkse huur vormt echter een terugkerende belasting op ons besteedbaar inkomen" Via een enquête deelden 250 ouders hun ervaringen met Leergeld Den Haag. Daarvan voelde 75% van de ouders de druk om te betalen met als meest genoemde redenen: noodzaak van een laptop, angst dat hun kind onderwijsachterstanden oploopt, en angst dat hun kind buitengesloten wordt. Zo vertelde een ouder: "ik voelde druk om te betalen, omdat mijn dochter niet wil dat anderen weten dat een laptop te duur voor ons is."

Op het brugklasfestival in juli 2026 vroegen we kinderen hoe ze zich zouden voelen in de brugklas zonder laptop. *Buitengesloten* was het woord dat keer op keer terugkwam. Naast de onderwijsachterstanden die kinderen kunnen oplopen doordat ze niet goed mee kunnen komen in de les, hun huiswerk niet goed kunnen maken, en hun digitale vaardigheden niet kunnen ontwikkelen, komt daarbovenop een reële angst voor sociale afzondering. Tweedehands laptops aanbieden aan gezinnen met geldzorgen is een van de oplossingen die sommige scholen hanteren. Denk aan oude laptops van docenten die aan vervanging toe waren, of devices van een verouderde Chromebookkar die niet meer voor lessen worden gebruikt. Enerzijds een prima oplossing waarmee een kind, als het device nog naar behoren werkt, kan meedoen in de les. Maar kinderen krijgen hierbij alsnog te maken met stigma rondom armoede. Een ouder gaf aan: "Je kreeg een oudere versie laptop. Niemand in de klas heeft dat. Allemaal hebben ze de nieuwste gekocht. Dus zou mijn kind de enige zijn die dat had." Ouders die om hulp durven vragen weten lang niet altijd waar ze terecht kunnen en krijgen ook vaak niet gelijk de hulp waar ze recht op hebben. Zo vertelde een ouder: "Ik heb er de hele tijd achteraan moeten gaan en moeten vragen om korting of hulp. Dat is echt vreselijk en ik denk niet voor iedereen makkelijk." De kosten voor devices raken gezinnen met geldzorgen dus op meerdere manieren. Niet alleen zorgt de ongelijke toegang tot digitale leermiddelen voor kansenongelijkheid binnen het onderwijs, gezinnen ervaren daarnaast financiële en sociale zorgen.

Waar lopen scholen tegenaan?

In de gesprekken met scholen probeerde Leergeld Den Haag onder andere te achterhalen hoe de huidige wetgeving tot uiting komt in de Haagse praktijk. Hoe ervaren scholen de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage? Hoe zorgen ze ervoor dat al hun leerlingen beschikken over de juiste middelen? En wat als blijkt dat dit niet altijd goed gaat? Uit de gesprekken met scholen kwamen er verschillende redenen naar voren die laten zien waar het huidige systeem knelt.

Ontoereikende en ongelijke financiering

Digitaal is steeds meer de norm, ook op scholen. Maar devices worden door het Rijk nog altijd niet als leermiddel erkent dat bekostiging vereist. Scholen ontvangen dan ook geen geld vanuit het Rijk via de Lumpsum (de overheidsbekostiging van schoolbesturen en scholen) hiervoor.[11] Zij dienen deze kosten zelf te dragen en beroepen zich om die reden vaak op ouders via de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage.[12] Deze wet zou moeten voorkomen dat leerlingen de dupe worden van schoolkosten die hun ouders niet kunnen dragen. Maar in de praktijk blijkt dat deze wet het tegenovergestelde bereikt.

Alhoewel gezinnen met financiële zorgen op iedere school te vinden zijn, zien we dat er sprake is van segregatie op scholen. Waar op de ene school voornamelijk kinderen uit kapitaalkrachtige gezinnen zitten, zitten op andere scholen voornamelijk kinderen uit gezinnen met geldzorgen. We hebben scholen gesproken waarbij de ouderbijdrage op 10-30% lag. Deze scholen weten dat de uitgave voor een laptop voor de gemiddelde ouder niet te betalen is. Willen deze scholen digitaal onderwijs kunnen bieden, dan moeten zij wel voor de kosten opdraaien. Van de zeven scholen(groepen) die hun leerlingen voorzien van een device, was dit door zes met deze reden. Deze scholen kwamen ook alle zes in aanmerking voor extra subsidies zoals armoedeprobleemcumulatiegebied-gelden (APC). Bij subsidies op basis van APC wordt gekeken naar het percentage leerlingen woonachtig in postcodegebieden waar bovengemiddeld veel armoede voorkomt.[13] Per juni 2026 verdeeld de gemeente Den Haag onderwijssubsidie anders: op basis van achterstandsscores die jaarlijks door het Centraal Bureau Statistiek worden vastgesteld.[14] Het gaat hierbij dus om scholen die noodzaak en middelen hebben. Deze combinatie maakt dat deze scholen hebben gekozen voor een eigen regeling waar zij in devices voor hun leerlingen voorzien.

Voor de grootste groep scholen ligt dit ingewikkelder. Hier kan een groot deel van de ouders de kosten wel dragen, maar is er geen of onvoldoende subsidie voor degenen die het niet kunnen. “Er is een middengroep van scholen met een wat grotere populatie met financiële zorgen, zonder subsidies. Nu wordt er een effect gecreëerd dat scholen minder gaan organiseren (klassenuitjes en reizen). Terwijl dat juist enorm sociaal-emotioneel leerzame momenten zijn.” Daarnaast geven alle scholen aan dat de Lumpsum ontoereikend is om de kosten voor leermiddelen te dekken. Terwijl digitalisering en stijgende prijzen de kosten voor het onderwijs verhogen, staan de beschikbare financiële middelen onder druk.

Scholen zouden vrij zijn in de keuze om wel of niet met devices te werken, maar ervaren dit niet zo. De meeste scholen zien het opdoen van digitale vaardigheden als essentieel voor de ontwikkeling van hun leerlingen. Daarnaast geven scholen aan dat de inzet van middelen voor devices eigenlijk altijd betekent dat ze moeten inleveren op een ander onderwijsbelang zoals het aanstellen van een brugfunctionaris, achterstallig onderhoud aan het schoolgebouw oppakken, of het organiseren van een schoolreis. “De politiek investeert te weinig geld in de leerlingengelden, maar zo'n €300 per leerling. In mijn droom moet dat geld genoeg zijn om alles van te kunnen kopen: schoolspullen, laptop, boeken, schriften, gymkleding. Dan ga je kansengelijkheid vergroten, want dan heeft iedereen wat die nodig heeft om mee te kunnen doen.” Ook in veel schoolplannen is dit knelpunt terug te lezen: “Om noodzakelijke uitgaven mogelijk te maken waarvoor de school niet voldoende bekostiging ontvangt wordt er een vrijwillige ouderbijdrage gevraagd.”

Gemeentelijke subsidies bieden hier en daar verlichting, maar een aantal scholen benoemen dat deze verlichting vaak tijdelijk is. Het is een taak op zich om bij te houden welke subsidies er momenteel beschikbaar zijn en hoe de eindjes daarmee aan elkaar geknoopt kunnen worden. Zo geeft een rector aan: “Meer structurele bekostiging zou ook enorm schelen. Er zijn telkens nieuwe subsidies. Wij zouden heel erg gebaat zijn bij onderwijsassistenten, maar dat kunnen we niet betalen. Als rector ben ik enorm veel tijd kwijt aan het uitzoeken van subsidies en regelingen. Ik vind het verschrikkelijk hoe kansenongelijk onze samenleving is. Dat realiseer je je niet als je niet in dit soort vakgebieden werkt.” Daar komt nog bij dat het per gemeente verschilt waar scholen subsidie voor kunnen krijgen. In Den Haag kunnen scholen bijvoorbeeld financiële hulp ontvangen voor schoolreizen, maar niet voor devices. In andere gemeenten ligt dit weer anders. Hetzelfde geldt voor hulporganisaties als Leergeld. Wij zijn ook grotendeels afhankelijk van gemeentesubsidies. Dit maakt dat de beschikbare hulp voor kinderen sterk afhangt van de gemeente waar zij wonen en de school waar zij naartoe gaan. Daardoor zijn zelfs de hulplijnen richting kansengelijkheid in het onderwijs ongelijk toegankelijk.

Bijkomende kosten

Naast dat de Lumpsum volgens gesproken scholen niet dekkend is en subsidies niet structureel zijn, zijn er een aantal andere zaken die op de kosten drukken. Een daarvan zijn de hoge kosten die scholen betalen voor schoolboeken. Dat valt te verklaren doordat de leermiddelenmarkt in handen is van enkele grote spelers. Meer dan 70% van het lesmateriaal wordt door drie partijen (Noordhoff, Malmberg en ThiemeMeulenhoff) aangeboden waardoor keuzevrijheid en betaalbaarheid in het geding komen.[15] Om gebruik te maken van een lesmethode en een papieren werkboek moeten scholen ook een digitale licentie komen. Dit heet het LiFo-model (Licentie-Folio) en is sinds 2019 gangbaar. Maar na één jaar zijn de meeste werkboeken afschreven en belanden ze vaak in de prullenbak. Tegelijkertijd maken scholen jaarlijks voor deze verplichte licenties.[16] Dit blijkt ook uit de gesprekken die we met scholen in Den Haag hebben gevoerd. Zo zegt een rector: “En wat we ieder jaar kwijt zijn aan boeken is ook bizar. We zijn gegijzeld door de

leermiddelen industrie. Je ziet dat veel om het onderwijs commercialiseert. Zij maken van onderwijs een verdienmodel. Dat moeten we inperken."

Autoriteit Consument & Markt (ACM) doet momenteel onderzoek naar deze leermiddelenmarkt. Ze kijken hierbij onder andere naar de prijsontwikkeling, keuzevrijheid van scholen in het aanbod, toegankelijkheid van de markt voor nieuwe aanbieders, en het duurzaamheidsvraagstuk.[17] Scholen hebben ondertussen niet stilgezeten. Het bedrijf Neon (Nederlands Onderwijsinstituut) is een nieuwe speler in de leermiddelenmarkt. Het is een initiatief van leraren, schoolleiders en schoolbesturen die gezamenlijk lesmethoden ontwikkelen en beheren zonder winstoogmerk. Daarmee breekt Neon de sterk geconcentreerde markt open. Ook een aantal scholen in Den Haag zijn van start gegaan met het ontwikkelen van hun eigen methoden: "Wij hebben geld vrijgespeeld omdat we onze eigen methodes maken. Want die methodes kosten heel veel geld van grote uitgevers. Die ontwikkelen we zelf, maar je hebt ook een landelijke partij daarvoor: Neon."

Een andere ontwikkeling die op de kosten drukt zijn de veiligheidseisen van het Normenkader IBP. Vanuit het oogpunt van informatiebeveiliging is het voor scholen wenselijk om met een beperkt aantal systemen en beheerde devices te werken. Een Bring Your Own Device-beleid sluit hier niet altijd goed op aan, omdat scholen minder zicht en controle hebben op de software en beveiligingsinstellingen van privéapparaten. Dit geldt ook voor de inzet van gebruikte laptops. Scholen kiezen er daarom soms voor om ouders te vragen een specifiek type laptop aan te schaffen. Hierdoor kunnen ouders druk ervaren om voor een duurder model te kiezen en vallen goedkopere alternatieven, zoals tweedehands laptops, soms af.

Tot slot benoemt een deel van de scholen dat devices ook met enige regelmaat kapotgaan. Ook dit drukt op de kosten voor zowel scholen als ouders.

Een onzichtbaar probleem

Een thema dat scholen in ieder gesprek zelf ter sprake brachten, is het taboe op armoede. Zowel ouders als kinderen kunnen schaamte ervaren over financiële problemen thuis. Voor ouders kan die schaamte een drempel vormen om bij school aan te geven dat zij de kosten van een device niet kunnen dragen. Daardoor blijven financiële problemen vaak buiten beeld en is het voor scholen moeilijk om tijdig passende ondersteuning te bieden. Scholen door heel Den Haag herkennen dit: ouders melden zich zelden uit zichzelf wanneer er thuis financiële zorgen spelen.

Vaak zijn het mentoren of docenten die als eerste merken dat er thuis problemen zijn. "Het blijft heel lastig dat het echt een taboeonderwerp is. We proberen het te doorbreken. Maar de schaamte is heel hoog. De mentoren zijn de voelsprieten van de klas, die hebben vaak in de gaten bij welke gezinnen de zorgen liggen." Mentoren merken bijvoorbeeld op dat kinderen met een lege maag in de klas zitten, vaak dezelfde kleding dragen, of niet de nodige spullen voor school bij zich hebben. Soms lezen docenten het tussen de regels door: "Het is wel lastig om te achterhalen wie het wel of niet kan betalen. Maar als leerlingen vaak zeggen dat hun laptop stuk

is en nog gemaakt moet worden, dan voel je wel aan dat die leerling geen laptop heeft." Sommige ouders kloppen wel aan voor hulp, maar ook daarbij merken scholen de schaamte die ouders ervaren. Zo vertelde een zorgcoördinator: "Laatst was er wel een ouder die mailde met de vraag of school kon helpen met een Chromebook. Deze ouder wou ook niet dat hun kind dit wist." Zelfs op scholen waar geldproblemen bij een groot deel van de gezinnen spelen, blijkt het extreem lastig om het taboe te doorbreken. "Je hoort heel weinig van financiële zorgen. Bij ons komt zo'n 40-50% van de leerlingenpopulatie uit APC-gebieden. Dan weet je gewoon dat dit speelt. Leerlingen zelf zeggen niks, en ouders wachten af tot het een probleem wordt tot ze er iets over zeggen. Het is een onzichtbaar probleem. Echt helemaal in kaart krijg je het heel lastig."

Precies daar komen scholen in de knel. Ze hebben geen administratief inzicht in de gezinnen waar geldzorgen spelen, maar dragen wel verantwoordelijkheid voor de educatieve ontwikkeling van hun leerlingen op school. Tegelijkertijd belemmeren geldzorgen die ontwikkelkansen op allerlei manieren die juist onder schooltijd zichtbaar worden. Probeer je maar eens te concentreren met een rommelende maag, mee te doen aan de gymles zonder gymkleding, of een digitale schoolopdracht te maken op een device dat telkens uitvalt. Als een stabiele basis ontbreekt, krijgen kinderen niet dezelfde ontwikkelkansen als hun leeftijdsgenoten. Een teamleider verwoordt dit spanningsveld treffend: "Ik denk dat het probleem groter is dan we in beeld hebben, dat komt door het taboe op armoede. Hetgene waar ik vanaf wil: ik wil niet degene zijn die beoordeelt of iemand recht heeft op hulp ja of nee. Mijn grootste frustratie is dat we geen inzicht hebben in welke leerlingen recht hebben op ondersteuning."

Voorheen hadden scholen in Den Haag wél enig inzicht in een deel van de gezinnen die onder een bepaalde inkomensgrens vielen. Tot 2021 konden ouders de vrijwillige ouderbijdrage op school namelijk via de Ooievaarspas betalen. Daarmee werd voor scholen zichtbaar welke gezinnen van deze inkomensafhankelijke regeling gebruikmaakten. Na de landelijke wetswijziging rondom de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage stopte de gemeente per 1 januari 2021 met de compensatie van de vrijwillige ouderbijdrage via de Ooievaarspas. Sinds de wetswijziging mogen leerlingen niet meer worden uitgesloten van activiteiten wanneer hun ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen. Daarmee verdween voor scholen ook een manier om inzicht te krijgen in welke gezinnen extra ondersteuning nodig hebben. Nu zijn ze afhankelijk van goede communicatie richting ouders, ouders die durven aan te kloppen, en de voelsprieten van mentoren.

In mei 2023 publiceerde de gemeente Den Haag de resultaten van een onderzoek naar de gevolgen van het afschaffen van de vergoeding van de ouderbijdrage via de Ooievaarspas. Hierin worden drie conclusies getrokken. De eerste is dat er scholen zijn gestopt met het organiseren van schoolreisjes en andere buitenschoolse activiteiten. Daarbij worden drie groepen ouders genoemd die minder bijdragen: ouders die voorheen via de Ooievaarspas bijdroegen en dat nu niet meer doen, ouders die het financieel moeilijker hebben gekregen en ouders die wel kunnen, maar niet willen betalen. De gevolgen voor de groep ouders die ondanks financiële zorgen toch de restjes bij elkaar schraapt om de ouderbijdrage te kunnen betalen, blijven onbenoemd. De tweede conclusie is dat de verschillen tussen leerlingen zijn verkleind, maar de verschillen tussen scholen zijn vergroot. Dat sluit aan bij een probleem dat ook uit de gesprekken met scholen naar voren komt: scholen worden geacht alle leerlingen dezelfde kansen te bieden, terwijl hun mogelijkheden om financiële problemen te signaleren en op te vangen verschillen. Tot

slot blijkt uit de derde conclusie dat niet iedere school expliciet vermeldt dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Ouders kunnen daardoor ten onrechte denken dat zij de bijdrage moeten betalen, bijvoorbeeld doordat zij een factuur toegestuurd krijgen. Uit het contact met ouders via het loket van Leergeld Den Haag blijkt dat dit nog steeds voorkomt. Ter compensatie van de tekorten heeft de gemeente een subsidie ingevoerd waarvan scholen gebruik kunnen maken voor onder meer schoolreisjes. Voor devices bestaat zo'n compensatie niet. Opvallend is bovendien dat het gemeentelijke onderzoek zich vrijwel volledig richt op schoolreisjes en activiteiten. Dat devices eveneens onder de Wet vrijwillige ouderbijdrage vallen, blijft grotendeels buiten beschouwing.[18]

De blinde vlek rondom devices

Juist rondom devices ontstaat zo een blinde vlek. Door de onzichtbaarheid van armoede én de beperkte aandacht voor devices blijven de gevolgen van ongelijke toegang tot digitale middelen slechts gedeeltelijk zichtbaar binnen het onderwijs. De signalen zijn er wel, maar vormen niet automatisch een gezamenlijk beeld van de omvang van het probleem. Uit gesprekken die de gemeente Den Haag met schoolbesturen heeft gevoerd, blijkt bijvoorbeeld dat de signalen die wij als Leergeld Den Haag van ouders ontvangen de top van de onderwijsketen niet voldoende bereiken.

Toch blijft het probleem op schoolniveau niet onopgemerkt. In twaalf van de dertig gesprekken komen voorbeelden naar voren van ouders die geen laptop voor hun kind konden betalen. Zo geeft een teamleider het volgende aan: “Elk jaar hebben we wel vijftien leerlingen die een nieuw device nodig hebben die het niet zelf kunnen betalen. Als de Rent Company ons niet kan helpen [in de vorm van donaties], hebben we volgend jaar wel een probleem. We hebben ook leerlingen die met een laptop lopen die al tien jaar geleden is gekocht en door verschillende familieleden is gebruikt. Dan doet Windows het bijvoorbeeld niet goed. We proberen hen ook te helpen.” Ook deze teamleider onderstreept dit probleem: “Ik verwacht dat we volgend schooljaar wel vijfentwintig leerlingen zijn die er een nodig gaan hebben, en we hebben er nog tien liggen.” Daarnaast ontstaan er soms problemen in de bovenbouw wanneer devices stukgaan en ouders niet verzekerd zijn.

Sommige scholen geven aan dat er bij hen geen kinderen zijn die geen laptop hebben omdat ouders deze niet kunnen betalen. De gegevens van Leergeld Den Haag laten echter zien dat de problematiek breder verspreid is. Omdat Leergeld Den Haag dit jaar Chromebooks en laptops verstrekt aan kinderen met een Ooievaarspas, hebben we inzicht in de scholen waarop kinderen uit onze doelgroep zitten. De aanvragen komen tot nu toe van 43 verschillende scholen in Den Haag en omstreken. Dat laat zien dat de problematiek niet beperkt blijft tot enkele scholen, maar verspreid over heel Den Haag voorkomt.

Scholen zijn zich dus deels bewust van de problematiek die ontstaat door de kosten rondom devices. Tijdens een paar gesprekken stonden we ook stil bij de verschillen die ontstaan in digitale vaardigheden tussen leerlingen die thuis wel of geen device tot hun beschikking hebben. Een aantal scholen benoemt dat zij deze verschillen daadwerkelijk zien: “Ook zijn er duidelijke verschillen zichtbaar in digitale vaardigheden tussen gezinnen. Dit speelt niet alleen bij het

gebruik van laptops, maar ook bij mobiele telefoons." Bij andere scholen blijft het bij een sterk vermoeden: "Ik denk dat de leerlingen die wel thuis de kans hebben om met een digitaal middel te werken, een enorme voorsprong hebben. Een kind kan zich ermee in een stroomversnelling ontwikkelen."

Kiezen tussen onderwijsbelangen

Dat wil niet zeggen dat scholen zich niet bezighouden met zorg rondom armoedeproblematiek. "We kunnen met onze lessen de leerlingen niet goed bereiken als de basis niet op orde is: als kinderen niet ontbeten hebben, als er veel spanningen en zorgen thuis zijn." Veel scholen proberen daarom armoedeproblematiek te beperken, bijvoorbeeld met schoolmaaltijden, goedkope bijles en examentrainingen, korting op schoolreizen en gratis menstruatieproducten. Hiervoor maken zij vaak gebruik van subsidies en fondsen, zoals het Armoedefonds en het Jeugdeducatiefonds. Eén school vertelt: "We doen verschillende dingen die heel veel gebruikt worden: menstruatieproducten gratis aanbieden en schoolontbijt. Dit is voor iedereen, om het te normaliseren en de toegang laagdrempelig te maken." Tegelijkertijd vragen deze taken veel van scholen. Een aantal medewerkers dat we spraken, gaf aan weinig ruimte te hebben om alle problemen te signaleren en op te pakken. "Ik weet zeker dat er leerlingen zijn die problemen hebben omdat ze geen devices hebben. Maar ik loop helemaal over en kom bijvoorbeeld niet toe aan huisbezoeken."

Daar komt bij dat scholen met meerdere urgente problemen te maken hebben. Zo vormt het lerarentekort al jarenlang een grote uitdaging.[19] Ook worstelen veel scholen met de kosten van schoolreizen en andere activiteiten. Tijd en financiële middelen zijn beperkt, waardoor scholen verschillende onderwijsbelangen tegen elkaar moeten afwegen. "Als we zouden kiezen voor gratis devices voor leerlingen, zou er al helemaal geen uitje of reis meer kunnen." Een directeur geeft een rake omschrijving van dit spanningsveld: "Je kunt als school nooit zeggen ik heb het geld niet, maar je kunt wel zeggen ik maak andere keuzes. En die andere keuzes snap ik ook. Het kromme is dat je moet kiezen." Binnen deze afweging krijgen devices vaak niet de hoogste prioriteit. Leergeld Den Haag ging ook in gesprek met twee Haagse schoolbesturen, waarvan één aangeeft: "De grootste urgentie ligt momenteel niet bij devices, maar bij de kosten van reizen en uitjes." Dat betekent niet dat scholen de problemen rondom devices niet herkennen, maar wel dat andere problemen als urgenter worden beschouwd en daarmee hoger op de agenda komen. Dat roept onder andere de vraag op waarom devices binnen deze afweging relatief weinig prioriteit krijgen.

Drempels in communicatie

Scholen geven dus enerzijds aan de problemen rondom gelijke toegang tot devices te herkennen. Anderzijds ervaren scholen een gebrek aan financiële middelen, is de financiële situatie van gezinnen lang niet altijd zichtbaar, en vragen andere prangende problemen ook om aandacht. Welke gevolgen heeft dit voor de communicatie richting ouders rondom het aanschaffen van een

device en de beschikbare hulp? Een deel van de scholen zegt duidelijk en open te communiceren: “We proberen zo open mogelijk te communiceren. En we proberen het ook wel discreet te doen, zodat de leerling anoniem een laptop kan ontvangen van ons.” Toch geeft een meerderheid van de scholen in de gesprekken aan dat ze moeite hebben met het bereiken van de ouders die hulp nodig hebben. Enerzijds door taalbarrières en de eerder benoemde schaamte. Anderzijds geven meerdere scholen aan terughoudend te zijn in hun communicatie door hun beperkte capaciteit om de kosten te dragen: “We geven het niet in tekst aan, dat gaat meer via één-op-één contact. Want we hebben niet genoeg budget om alles op te vangen. We moeten vermelden dat het een vrijwillige ouderbijdrage is, maar we kunnen het niet rondkrijgen zonder.” Een aantal van de scholen erkent daarbij dat het contact richting ouders beter kan en moet. “Ouders komen bijna nooit met geldproblemen. Bijna altijd is het via een docent of mentor. Het is maar één keer in de twee jaar dat een ouder zich ongeveer meldt over geldproblemen. Want er zit een heel groot taboe op. Ik denk zeker weten dat de school ook meer zou kunnen doen in communicatie om deze drempel lager te maken.”

Dat de communicatie richting ouders rondom de kosten van devices niet optimaal is kwam ook naar voren uit de enquête die Leergeld afnam. Deze is door 250 Leergeld ouders van middelbare scholieren ingevuld. Wat opvalt is dat maar 25% van de ouders het contact met school over de aanschaf van een device als duidelijk en prettig heeft ervaren. Zo'n 39% geeft aan dat er geen contact was, 14% vond het moeilijk om hulp te vragen en 12% vond het contact onduidelijk. De overige 10% noemt uiteenlopende redenen waarom het contact niet goed verliep, maar vaak kwam het erop neer dat school geen hulp aanbood. Zo gaf een ouder als antwoord: "School zei dat als je het niet kan betalen, je moet kijken wat voor regelingen er zijn. Maar ze stelde wel een bepaald type [device] verplicht." Ook kwam uit de enquête weer de schaamte naar voren die zowel door ouders als door kinderen wordt ervaren: “Ik heb school niet mogen benaderen van mijn dochter.” Gelukkig waren er ook ouders die dit toch deden en goed geholpen werden. “Ik ben blij dat ik eerlijk durfde te zijn, en dat ik zonder schroom hulp ontving.”

Conclusie en aanbevelingen

De gesprekken met Haagse middelbare scholen werpen licht op een situatie waarbij wetgeving en praktijk niet goed op elkaar aansluiten. Met de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage werden scholen eindverantwoordelijk voor het dragen van de kosten van digitale leermiddelen voor leerlingen. Tegelijkertijd zijn digitale leermiddelen niet meer weg te denken uit hedendaags onderwijs en daardoor onlosmakelijk verbonden met kansengelijkheid. Maar scholen ervaren de nodige drempels om proactief en transparant te communiceren over het feit dat de bijdrage voor een device op vrijwillig basis is. Een belangrijke reden daarvoor is het uitblijven van erkenning van het Rijk dat digitale leermiddelen onmisbaar zijn geworden binnen het onderwijs en de daarbij passende structurele financiering.

Door de terughoudendheid in communicatie vanuit scholen weten ouders lang niet altijd dat zij de kosten voor een device niet hoeven te dragen. In combinatie met de schaamte die veel gezinnen ervaren in het aankaarten van geldzorgen proberen veel gezinnen het zelf op te lossen. Door een huurcontract af te sluiten dat maandelijks zorgen oplevert, door geld te lenen van familie, door een device met meerdere gezinsleden te delen, of door noodgedwongen te accepteren dat er geen (goed werkend) device beschikbaar is. Als gezinnen zorgen aankaarten doen zij dit vaak eerder bij organisaties als Leergeld dan op school. Bij Leergeld kunnen ze anoniem terecht. Op school is het voor gezinnen moeilijker om deze geldzorgen te delen omdat de sociale gevolgen van stigma hier groter zijn. Ouders en kinderen willen voorkomen dat hun geldproblemen hier aan het licht komen.

Daarnaast is het voor scholen praktisch lastig uitvoerbaar om er te zijn voor gezinnen met geldzorgen. In tegenstelling tot Leergeld Den Haag hebben zij geen inzicht in bij welke gezinnen dit wel of niet speelt. Dit alles maakt dat scholen moeten omgaan met een blinde vlek rondom armoedeproblematiek en de gevolgen daarvan. Zo ook voor de toegankelijkheid tot digitale leermiddelen voor hun leerlingen. Dat kan tot gevolg hebben dat scholen de problemen voor gezinnen onderschatten en ontoereikende oplossingen aandragen. Maar een kind dat een leenlaptop van school niet mee naar huis mag nemen, kan thuis niet onder dezelfde voorwaarden leren als klasgenoten. Een leerling die wordt gepest omdat een tweedehands device zichtbaar afwijkt, ervaart dat financiële ongelijkheid verder reikt dan alleen het onderwijs. En een kind dat thuis één slecht werkende laptop moet delen met broertjes en zusjes, krijgt simpelweg niet dezelfde kansen om mee te doen. Slechts enkele scholen hebben de keuze gemaakt om devices te voorzien voor al hun leerlingen. Daarmee zorgen ze voor gelijke onderwijs- en participatiekansen en hoeven gezinnen niet om te gaan met stigma. Niet iedere school kiest hiervoor, of kan hiervoor kiezen.

De problemen die gezinnen ervaren komen lang niet altijd aan het licht en worden dan ook niet als urgent ervaren. De ongelijke toegang tot devices is dan ook niet een van de hoofdpunten die schoolbesturen aankaarten bij de gemeente Den Haag. Dat blijkt uit gesprekken met een beleidsadviseur Onderwijs van de gemeente en twee schoolbesturen. Scholen wegen verschillende onderwijsbelangen af en devices staan niet hoog op de agenda. Ondertussen heeft

het uitblijven van een structurele oplossing sociale en financiële gevolgen voor veel gezinnen in Den Haag met geldzorgen.

Op basis van dit onderzoek doen wij als Leergeld Den Haag de volgende aanbevelingen op verschillende niveaus. De oplossing zit hem niet in één van deze aanbevelingen, maar in de combinatie ervan. Goede samenwerking tussen overheden, schoolbesturen, scholen en maatschappelijke partners is dan ook van groot belang. Op basis van de gesprekken met scholen, ontvangen scholen van Leergeld Den Haag ook een handreiking met concrete tips om gelijke toegang tot digitale leermiddelen zo goed mogelijk te waarborgen.

1. **Aanbeveling aan Rijksoverheid***: neem devices op in de Wet Gratis Schoolboeken.*

De wereld om ons heen wordt steeds digitaler. Dat geldt ook voor het onderwijs. Op een enkele uitzondering na hebben leerlingen op alle scholen in Den Haag inmiddels een device nodig om volwaardig aan het onderwijs deel te nemen. Een goed werkend device is daarmee geen luxe, maar een basisvoorwaarde voor kansengelijk onderwijs. Maar het belang reikt verder dan het klaslokaal. Digitale vaardigheden zijn onmisbaar om mee te kunnen doen in onze samenleving. Om informatie te vinden en contact te onderhouden, om zelfstandig zaken met bijvoorbeeld de overheid, bank of zorg te regelen, en om de digitale vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn voor vervolgonderwijs en werk. Zonder goed werkend device lopen kinderen daarom niet alleen in het onderwijs, maar ook daarbuiten achterstand op in digitale vaardigheden. Leergeld Den Haag roept de Rijksoverheid op om een device te erkennen voor wat het is: geen informatiedrager, maar een noodzakelijk leer- én participatiemiddel. Ieder kind moet daarover kunnen beschikken, ongeacht de financiële situatie thuis. Grijp daarom de motie van het lid Moorman aan om devices onder te brengen in de Wet Gratis Schoolboeken. Zo krijgt ieder kind de kans om te leren, zich te ontwikkelen en volwaardig mee te doen.

2. **Aanbeveling aan Rijksoverheid***: investeer in een circulaire markt voor devices.*

De noodzaak voor toegang tot devices voor ieder kind staat haaks op duurzaamheidsdoelen en vraagt om een flinke investering. Een circulaire markt biedt een slimme tegemoetkoming op financieel en duurzaam vlak. Deze oplossing wordt aangedragen in een gesprek met een schoolbestuur: “Een mogelijke oplossing is het hergebruik van laptops uit het bedrijfsleven en de overheid. Deze worden vaak na drie à vier jaar vervangen, terwijl ze technisch nog jaren meekunnen. Jaarlijks komen hierdoor duizenden laptops beschikbaar. Dit biedt kansen voor een maatschappelijke oplossing.” Wij raden de Rijksoverheid aan om te investeren in een goed functionerende circulaire markt voor devices.

3. **Aanbeveling aan gemeente Den Haag**: *stel subsidie beschikbaar om gelijke toegang tot digitale middelen te waarborgen.*

Tot dat devices in de Wet Gratis Schoolboeken worden opgenomen moet er een vangnet ingesteld worden. Hier ligt een taak voor gemeenten. Veel gemeenten in Nederland vervullen deze taak, waaronder drie van de G4-Gemeenten: Amsterdam[20], Rotterdam[21] en Utrecht[22]. Gemeente Den Haag heeft geen subsidie beschikbaar gesteld en leunt op de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage. Maar zoals dit onderzoeksrapport laat zien, sluit deze wetgeving niet aan op de praktijk. Met financiering van de gemeente Den Haag kan Leergeld Den Haag een vangnet vormen voor gezinnen met een Ooievaarspas. Wij zien dit als een belangrijke *tussenstap* tot devices voor ieder kind goed geregeld zijn door ze op te nemen in de Wet Gratis Schoolboeken. Hoewel waardevol vangt een vangnet immers doorgaans niet iedereen.

4. **Aanbeveling aan scholen en schoolbesturen:** *agendeer het probleem van ongelijke toegang tot digitale middelen tot overheidsniveau*.

Het is belangrijk dat de urgentie van de ongelijke toegang tot digitale leermiddelen wordt erkend. De eerste stap om dit te doen is om dit onderwerp op de agenda te krijgen bij de overheid. Daarvoor is het belangrijk dat de problemen de top van de onderwijsketen en daarmee de gemeente en het ministerie van OCW bereiken. Hier ligt een taak voor de onderwijsmedewerkers die het dichtst op de kinderen staan, zoals zorgcoördinatoren, coördinatoren passend onderwijs, brugfunctionarissen, docenten, mentoren. Zij horen de verhalen of zien dat kinderen weer geen device bij zich hebben, geen huiswerk hebben kunnen maken, of zichtbaar achterlopen in digitale vaardigheden. Kaart het aan. Zorg dat teamleiders en schoolleiders op de hoogte zijn van de problemen die dit oplevert voor kinderen en gezinnen. Op hun beurt kunnen schoolleiders deze problemen doorspelen naar schoolbesturen die het aan kunnen kaarten in gesprekken met de gemeente en het ministerie van OCW. Op landelijk niveau loopt er al jaren een lobby op dit thema. Organisaties als de VO-raad, SIVON, LAKS en Leergeld Nederland pleiten er al jaren voor dat er structureel geld vrij wordt gemaakt voor devices. Dit alles in het belang van scholen en hun leerlingen. Onderstreep de urgentie van dit verhaal en zorg dat het de aandacht krijgt die het verdient.

5. **Aanbeveling aan scholen en schoolbesturen:** r*eserveer geld voor devices*.

Op dit moment is het zo dat scholen eindverantwoordelijk zijn om devices te bekostigen. Scholen kunnen ouders om een vrijwillige bijdrage vragen, maar moeten een volwaardig alternatief kunnen bieden als ouders dit niet willen of kunnen betalen. Daarom is het belangrijk dat scholen en of schoolbesturen hier geld voor reserveren. Iedere leerling heeft een goed werkend device nodig. Een leenlaptop dat niet mee naar huis mag of tweedehands device dat niet naar behoren werkt volstaat niet en heeft gevolgen voor de ontwikkeling van een kind. Niet alleen in het onderwijsniveau, maar ook in de sociale aansluiting met leeftijdsgenoten.

Vanuit de gesprekken met scholen kwamen daarnaast twee tips naar voren om hier geld voor vrij te maken.

1. Ter ondersteuning van de financiën hebben sommige scholen een solidariteitsfonds opgezet waaraan ouders met meer te besteden extra kunnen bijdragen. Dit geld wordt ingezet om ouders met geldzorgen te ondersteunen in schoolkosten.
2. Scholen kunnen besparen op de hoge, jaarlijks terugkerende kosten voor lesmethoden en licenties door (deels) eigen lesmateriaal te ontwikkelen. Dit kan binnen de school, maar ook gezamenlijk via initiatieven zoals Neon. Haagse scholen die hier al mee werken, geven aan hiermee geld vrij te spelen. Die financiële ruimte kan bijvoorbeeld worden ingezet om devices voor leerlingen te bekostigen.

6. **Aanbeveling aan scholen en schoolbesturen:** *communiceer proactief en transparant over de Wet Vrijwillige Ouderbijdrage*.

Ouders hebben het recht om goed ingelicht te worden over de vrijwillige ouderbijdrage in relatie tot schoolkosten zoals devices. Toch geven veel ouders bij Leergeld aan druk te ervaren om een device aan te schaffen. Zij kennen hun rechten niet altijd of weten niet bij wie zij op school terechtkunnen voor hulp. Daar ligt een belangrijke verantwoordelijkheid voor scholen. Communiceer actief en herhaaldelijk over de vrijwillige ouderbijdrage en maak daarbij expliciet wat dit betekent voor devices. Zorg dat deze informatie niet alleen in een schoolplan of op de website staat, maar ook terugkomt in communicatie over de

aanschaf van devices en in gesprekken met ouders. Tegelijkertijd kunnen scholen deze verantwoordelijkheid alleen dragen als zij daarvoor voldoende financiering voor ontvangen. Betere communicatie en structurele financiering moeten daarom hand in hand gaan. Zo voorkomen we dat gezinnen met geldzorgen én scholen de rekening betalen voor een systeem dat onvoldoende is ingericht op de digitale werkelijkheid.

Bronnenlijst

[1]https://www.leergelddenhaag.nl/over-ons
[2] https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/31325_gratis_schoolboeken
[3]https://rentcompany.nl/bestellen
[4]https://www.rijksoverheid.nl/vraag-en-antwoord/financiering-onderwijs/is-de-vrijwillige-ouderbijdrage-op-de-basisschool-en-middelbare-school-verplicht
[5]https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20202021-1047.html
[6]https://open.overheid.nl/documenten/dpc-2d802f03975bd3cb8e307c31701c9ee19559228e/pdf
[7]https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/een-tablet-of-laptop-eisen-van-leerlingen-het-mag-niet-maar-scholen-komen-ermee-weg~b7b3b812/
[8]https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36625-VIII-3.html
[9]https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2026Z12647&did=2026D28682
[10]https://www.rijksoverheid.nl/themas/onderwijs/toekomst-onderwijs/toekomstgericht-curriculum
[11]https://www.rijksoverheid.nl/themas/onderwijs/financiering-onderwijs/financiering-voortgezet-onderwijs
[12]https://www.vo-raad.nl/nieuws/erken-tablets-en-laptops-als-leermiddelen
[13]https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR721374
[14]https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR762332
[15]https://www.vo-raad.nl/nieuws/tweede-kamer-eensgezind-kritisch-over-de-leermiddelenmarkt
[16]https://nos.nl/artikel/2579090-miljoenen-schoolboeken-jaarlijks-in-de-kliko-druk-op-uitgevers-neemt-toe
[17]https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-presenteert-aanpak-marktonderzoek-digitale-leermaterialen-en-nodigt-betrokkenen-uit-ervaringen-te-delen-leermaterialen-en-nodigt-betrokkenen-uit-ervaringen-te-delen
[18]https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/12783188/1/RIS314246+Afoening+motie+Onafhankelijk+onderzoek+ouderbijdrage+Ooievaarspas?connection_type=17&connection_id=9406162
[19]https://open.overheid.nl/documenten/df74d9c5-bfbb-49d7-b6a2-3bf9d665c794/file
[20]https://stadspas.amsterdam.nl/tegoed-en-meer/pc-tegoed
[21]https://www.rotterdam.nl/jeugdtegoed
[22]https://onderzoek.utrecht.nl/armoedemonitor/4-armoederegelingen-gebruik-en-bereik